

SZTÁLINGRÁD SZÍVÓS VÉDELME.

A TÁRSADALOM mind szélesebb rétegében vetődik fel a kérdés: Miért nem esett el már Sztálingrád?

Nyilvánvaló, hogy ennek több, különböző természetű oka van, mely okok együtthathatása teszi lehetővé a *Szovjet* szívós védekezését, de teszi egyúttal indokolttá a német óvatosságot és a lassú, tervszerű ostromot.

Rövid ismertetésben csak az egyik nagyjelentőségű okra szeretnék rávilágítani. A védekezési harcmód egyik újszerű és korszerű, általánosságban még kevésbé ismeretes fajtájára, az úgynevezett „műszaki záróharcra.“ Mint már az elnevezés is jelzi, ez a harcmód elsősorban a műszaki fegyvernem s ezen belül az utász csapat jellegzetes harca. Ez magyarázza azt is, miért olvasunk manapság oly gyakran a „rohamutászok“ szereplésétől a hivatalos harctéri jelentésekben.

Mit értsünk „műszaki záróharc“-on? Hogy keletkezett és miből fejlődött ki az ez újszerű harcmód? Cikkem ezekre a kérdésekre akar választ adni azért, hogy könnyebben megérthessük a Sztálingrádnál több hete folyó súlyos harcokat és azoknak a közvélemény előtt érthetetlenül lassú előrehaladását.

Vissza kell nyúlnunk az első világháborúba. Az 1915-ös évtől kezdve mindinkább állóharcra — állásharcra — fajult hadműveletek oly kiterjedt, összefüggő, sokszáz és ezer kilométer hosszúságúra nőtt állásrendszert eredményeztek, melyeknek „biztos“ tartása a milliós hadseregek látszólag nagy emberanyagát is annyira felaprózta, — általában 2 m-ként állott egy-egy ember — hogy az ellenséges állás áttöréséhez és megsemmisítéséhez szükséges nagyobb erők egyik fél részéről sem állottak rendelkezésre. Ha ilyen áttöréshez mégis egyik hadszíntérről, vagy arcvonalrészről kivontak erőket, hogy azokat egy másik helyen összefogva támadásra indíthassák, a meggyengített arcvonalrészen az ellenség azonnal támadásba kezdett, hogy ezzel lefékezze vagy megállítsa ellenfele nagyobb arányú áttörési csatáját, vagy hogy szerencsés esetben esetleg maga is áttörést érjen el. Ez az erőjáték folyt mindaddig, míg 1918-ban meg nem jelent Európában a még teljesen pihent amerikai hadsereg. Most már az Entente összevonhatott egy vagy több helyen is nagyobb erőket anélkül, hogy más arcvonalszakaszait gyengíteni kellett volna. A központi hatalmaknak viszont már nem volt annyi embertartaléka, hogy az újonnan megjelent ellenséges támadó hadseregekkel szembe megfelelő erőket állíthattak volna. Más arcvonalról sem vonhattak ki erőket, mert az Entente több helyen kezdhetett és kezdett támadásokat. Megkezdődött tehát a lassú visszavonulás, mely végül az ellenség romboló propagandájával kiegészítve, az összeomláshoz vezetett.

Az első világháború után különösen német, de nem kevésbé magyar katonai körökben is megindult a vüágháború tapasztalatainak leszűrése és kiértékelése. Így került felszínre az a kérdés is, milyen eszközökkel és azok milyen értelmű alkalmazásával lehetne egy elkövetkezendő háborúban emberanyagot megtakarítani olyan helyeken, ahol saját részről támadni nem akarunk, annak veszélye nélkül, hogy ezzel bizonyos arcvonalunkat meggyengítsük és ezzel az ellenségnek egy eredményes

támadás lehetőségét szinte felkínáljuk. Olyan harceszközöket kellett tehát előteremteni, melyeknek kiszolgálásához ember nem kell, vagy legalább is csak nagyon kevés kell. Amellett az új harceszköz elhárító-erejének akkorának kellett lennie, hogy nagyobb ellenséges erőket is több napra feltartóztasson, sőt lehetőleg veszteség nélkül részben meg is semmisítsen.

Hogy példával illusztráljam az eddig mondottakat: a rosszemlékű trianoni és „Kisentente“-időszakban magyar vonatkozásban keresni és találni kellett olyan újszerű harceszközöket, melyekkel az akkor kicsi és korszerűtlenül felszerelt honvédség — a siker reményében — egyidőben felvehetette volna a harcot egy „csehszlovák és román“, vagy „csehszlovák és jugoszláv“ sőt mindhárom kisentente-állam egyidejű támadása ellen. Míg az egyik ellenséggel szemben a honvédségünk zömét alkalmazhattuk volna az ellenség megsemmisítéséig, addig a másik ellenfelet nagyon kis erőkkkel, de annál nagyobb hatású műszaki harceszközökkel szándékoztuk feltartani mindaddig, míg ellene nagyobb erőkkel nem fordulhatunk.

A magyar leleményesség és a mérnökök lelkes és szívós munkája megteremtette nálunk is ezeket az új harceszközöket, melyeket katonai műszóval „műszaki záróharceszközök“-nek nevezünk. Céljuk és feladatuk az, hogy bizonyos területeken elhelyezve, emberi erőt takarítsunk meg s emellett ezen a területen mégis lényeges feltartó, elhárító hatással számolhassunk ellenséges támadás esetén. Az így megtakarított csapatokat, hadászati terveinknek megfelelően, saját támadó hadműveleteinknél használhatjuk fel.

Ezek az újszerű harceszközök legtöbbször aknahatású robbanóeszközök, melyeknek leleményes, furfangos szerkezete és elhelyezése az ellenség számára olyan veszélyeket rejt magában, hogy azt minden támadó-hadművelete kezdetén és folyamán óvatosságra kényszeríti, előnyomulását lelassítja, sőt sok esetben meg is állítja. Amellett olyan veszteségeket is okoz, melyek nemcsak számszerinti erőcsökkenést jelentenek, hanem az ellenség erkölcsi erejét is kikezdi, mert katonáiban a láthatatlan veszedelemtől való félelemérzetet ébreszti, sőt pánikot is okozhat. Hogy az ismeretlen veszély még a legbátrabb embert is óvatosságra készíti, közismert. Cselekedeteinek lendületét lefékezi, törhetetlen bátorságát a kényszerű óvatosság miatt is befolyásolja. Még inkább érvényesülnek ezek az erkölcsi hatások a tömegben, ahol a bátrak mellett kevésbé bátrak és félős természetűek is vannak.

Csak egy-két ilyen műszaki záróharceszközt ismertetek általánosságban, mert az összes többi, hasonló elvek alapján készül az emberi találékonyság és leleményesség határain belül.

Ilyenek: 1. A tányé r a k n á k. Elnevezésüket tányérhoz hasonló alakjuk után kapták. Lényegük: erős (i—io kg-os) robbanótöltettel töltött edények, melyek tányérszerű fedőlappal rendelkeznek. Ezt a fedőlapot rúgós, vagy egyéb szerkezettel erősítik az edény fölé. Nyomásra a tányérfedőlappal egy, vagy több ütőszegre ütéssel robbanógyutacsot robbant, mely aztán az egész robbanótöltetet felrobbantja. A rúgós vagy egyéb szerkezet különböző nagyságú nyomásra, súlyra beállítható aszerint, hogy az akna robbanását milyen súlyú tárgy áthaladása-kor kívánjuk kiváltani.

Ezeket az aknákat utak, vagy szoros jellegű keskenyebb terület-sávok elzárására használjuk, mint például hidakhoz vezető vagy hidaktól elvezető út és közvetlen környéke, meredek hegyoldalok közt húzódó völgyek, stb. Az aknát a felszín alatt néhány cm-re helyezzük el és földdel, vagy az út burkolatával befedjük, hogy nehezen legyen felismerhető. Az aknák száma többszáz, esetleg ezer is lehet.

2. Érintőaknák. Bármilyen alakú és anyagú edényben elhelyezett robbanótöltet, mely az aknától kisebb-nagyobb távolságra

elhelyezett tárgy, zsinag, huzal érintésekor robban. Például bozótos, aljfás területen az ágak széthúzásakor, tanyákon az ajtók vagy ablakok kinyitásakor, stb., stb.

3. Elektromos aknák. Fa- vagy fémládákban elhelyezett robbanótöltet, melynek gyutacsát elektromos úton robbantjuk. Ezek robbanhatnak fémmel való érintkezéskor, vagy nagy távolságból kezelt külön elektromos gyújtószerkezettel. Utóbbiakat „figyelő“- vagy „megfigyelt“ aknáknak is nevezzük, mert figyelés útján akkor robbantjuk, amikor az ellenség az elaknásított hely fölött áthalad.

Ismerünk külön harckocsi-aknákat és még számos másfajta aknát is. Mindmeggannyinak célja az ellenséget lehetőleg megsemmisíteni, még mielőtt velünk harcérintkezésbe kerülne, de legalább is gyors előnyomulását óvatos, lassú, hosszú, időtrábló nehéz munkára való kényszerítéssel lefékezni, vagy lehetőleg teljesen megállítani.

A műszaki záróharceszközök tehát a támadó lendületét csökkentik, gyors, sokszor meglepetésre felépített lerohanó szándékát lehetetlenné teszik, mert gondos, időt rabló előkészületekre, hosszadalmas felderítésekre, a végrehajtás során pedig lépésről-lépésre haladó küzdelemre kényszerítik.

A szovjetország az egész világ meglepetésére olyan hadsereggel rendelkezett, mely a technika minden korszerű vívmányát a haderő szolgálatába állította. Vezetői, mint abszolút diktátorok, mindent elkövettek, hogy a hadsereget tökéletesen felszereljék és kiképezzék. Nem kétséges tehát, hogy az első vŰágháború tapasztalatait ők is felhasználták, s mint tanulékony népfaj, a második vŰágháború első két évének tanulságait is értékesítették. A műszaki záróharceszközöket tehát a szovjet hadseregben is megtaláljuk.

Az orosz nép lelkiületét a védelemben lehet legjobban értékesíteni. Igénytelen egyszerűsége a szovjeturalom alatt állati egyszerűséggé süllyedt. Természetes józan esze azonban megmaradt, leleményességét és önfenntartási ösztönét az állati sorba süllyedés talán még fokozta is. Ez lehet részben magyarázata sokak előtt érthetetlenül szívós kitartásának.

A szovjet hadseregtől eddig zsákmányolt műszaki záróharceszközök tanulmányozása érdekes megállapításokra vezetett. Ilyen harceszközök szerkezetei oly egyszerűek, sokszor a rögtönzés látszatát keltik, s azok gyártása a küzdők vonalában is lehetséges. Működésbe hozásuknál az emberi fűrfang minden képzeletet felülmúlóan érvényesül. Az aknák és egyéb ravasz eszközök telepítése és elhelyezése is a legváltozatosabb, majdnem a rendszertelenségig megy. Ezeket az eszközöket és telepítési módjait alkalmazták az amúgy is hihetetlenül megerősített Sztálingrád védőövezetében. A korszerű kis- és nagyerődök, harckocsiárkok és csapdák, továbbá állásrendszerek tervszerű és gondos kiépítése mellett a legnagyobb mértékben alkalmazták a cikkben ismertetett műszaki záróharceszközöket is. Egy-egy erődrendszer, állásrendszer, gyártelep megközelítése, leküzdése és elfoglalása közben lépten-nyomon alkalmazott műszaki záróöveket (a műszaki záróharceszközök telepítési övezetét) is le kellett küzdeni, fel kellett szedni, vagy azokon át réseket kellett vágni, mindannyiszor nehéz, súlyos harcok árán.

Meg kell itt említeni azt is, hogy a műszaki záróharceszközöket telepítésük után, jól rejtett, nehezen felismerhető géppuskaállásokból, vagy ennél nehezebb gyalogsági fegyverekkel ellátott állásokból is védelmezik, hogy azok eltávolítása, vagy hatástalanná tétele még nehezebb legyen.

Ezeket a feladatokat: a műszaki záróharceszközök felkutatását, felszedését, esetleg felrobbantását, a záróövön át való részvágást oldják meg a „rohamutászok“ egyéb feladataik mellett, mint például egyes erődök (bunkerek) megrohanása és harcképtelenné tétele.

Elképzelhető tehát, hogy egy olyan mértékben és az emberi leleményesség és fűfűg minden eszközével védett ipartelep és város, mint Sztálingrád, elfoglalása nem történhet villámgyorsan még akkor sem, ha a véráldozatra tekintettel nem volnánk. Közismert azonban az is, hogy német szövetségünk semmilyen anyagi áldozattól sem riad vissza, ha drága vérenek megtakarításáról van szó. „Az idő a mi oldalunkra pártolt“ mondotta Göbbels propagandamíniszter, azzal tehát takarékoskodni nem kell. Nyersanyag a német hadászati célkitűzések és győzelmek után elegendő, sőt sok vonatkozásban mind több és több áll rendelkezésre. A túlzott takarékoskodás tehát itt sem életkérdés. A vért, a végesen rendelkezésre álló emberanyagot azonban kímélni kell, mert arra a győzelem után még nagyobb szükség lesz, mondja Göbbels.

A hadászati célt Sztálingrádnál a németek lényegileg már elérték. Értelmetlen volna tehát a gyors siker további hajszolása. A harcok olyan súlyosak, az előreküzdés az említett záróharcöveken keresztül oly sok meglepetést rejteget, — mint a jelentésekből tudjuk, minden ház, épület, üzemi telep földszintje, pincéje, sőt egyes emelete is alá van aknázva és a műszaki záróharceszközök sokaságával felszerelve — hogy a rajtuk való vakmerő átrohanás egyenesen oktalanság volna. Az ellenségnek ezt a szívesseget megtenni nem lehet célja egyetlen népe jövőjéért küzdő katonának sem.

Az ellenséges propaganda és a még veszélyesebb belföldi, célzatos, rosszindulatú suttogó propaganda a Sztálingrádért folyó hosszú küzdelmet ügyesen karolja fel abból a célból, hogy a tengelyhatalmak győzelmébe vetett hitet idehaza megingassa. Sajnos, még olyan keresztény körökben is eredményes ez a propaganda, amelyekben a kishitűségnek nyomát sem szabadna feltalálni. Ha közvéleményünk tájékozott lenne mindama nehézségekről, melyek egy mai korszerűen kiépített és a műszaki záróharceszközök ezreivel teletűzdelt védelmi rendszer leküzdésénél lépten-nyomon jelentkeznek, az ellenséges propagandának hitelt nem adna. A Sztálingrádot ostromló német katonáknak nemcsak a szovjet katonák szívós ellenállását kell megtörniük, hanem lépésről-lépésre haladva el kell távolítaniok minden leselkedő, alattomos veszélyt, melyet a tízezer és tízezerszámra elhelyezett aknák rejtenek magukban. Német tapasztalatok szerint a legtöbb sérülést, különösen „a legtöbb szemsérülést a műszaki zárként alkalmazott tízezerszámra alkalmazott aknák okozzák“.

A töltőtolltól kezdve, a zseb- és karórák, dohányszelencék, pénztárcák, konzervdobozok, térképtáskák, csizmák, rohamsisakok stb. stb. százaikig mindmennyi ravaszul kieszelt gyújtószerkezetek, melyek a közelben elhelyezett almák robbanását eredményezik, ha ezekhez valaki hozzányúl. Nem elég tehát a betonerődöket, tüzéségi állásokat, páncélosokat, repülőgépeket, valamint puskájával és kézigránátjával a kézben harcoló szovjet gyalogost leküzdenni, hanem ártalmatlanná, hatástalanná kell tenni az előbb említett ravasznál-ravaszabb újszerű záróharceszközöket is, hogy az ellenség birtokában lévő fontos pontokat elfoglalhassuk.

Ha ilyen szemmel figyeljük a Sztálingrádért folyó küzdelmet és az eddig elért eredményeket, — Sztálingrád majdnem teljes egészében a német hadsereg kezén van — akkor ezt a látszólag túl hosszú ideig tartó küzdelmet is emberfeletti és a történelemben példa nélkül álló teljesítménynek fogjuk elismerni.

VASVÁRY KÁROLY